שלא תתחיל מפניך שמא תכוה: ת"ר "ונתן את הקטורת על האש לפני ה'" *שלא יתקן מבחוץ ויכניס -להוציא מלבן של צדוקין שאומרים יתקן מבחוץ ויכניס מאי דרוש "כי בענן אראה על הכפורת" מלמד שיתקן מבחוץ ויכניס אמרו להם חכמים והלא כבר נאמר "ונתן את הקטורת על האש לפני ה'", אם כן מה ת"ל "כי בענן אראה על הכפורת" מלמד שנותן בה מעלה עשן, ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר "וכסה ענן הקטורת את הכפורת" הא לא נתן בה מעלה עשן *או שחיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית? אמר רב ששת הבא במאי עסקינן כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו כגון דעייל שתי הקטרות: אחת שלימה ואחת חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה, אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטורת חסירה. אמר מר ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל "וכסה" קרא לקרא? אמר רב יוסף הכי קאמר אין לי אלא עלה מעלה עשן, עיקר מעלה עשן מניין? ת"ל "וכסה" א"ל אביי והא איפכא תניא דתניא נתן בה עיקר מעלה עשן היה מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה, כיון שהגיע לשמי קורה ממשמש ויורד בכותלים עד שנתמלא הבית עשן שנאמר "והבית ימלא עשן" אלא אמר אביי הכי קאמר אין לי אלא עיקר מעלה עשן, עלה מעלה עשן מניין? ת"ל "וכסה" רב ששת אמר אין לי אלא אהל מועד *שבמדבר, שילה ובית עולמים מניין? ת"ל "וכסה" האי "מוכן" יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא, אלא הכי קאמר אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מניין ת"ל "וכסה" רב אשי אמר חד למצוה וחד לעכב. רבא אמר חד לעונש וחד לאזהרה תניא ר"א אומר "ולא ימות" עונש "כי בענן אראה" אזהרה, יכול יהיו שניהם אמורין קודם מיתת בני אהרן ת"ל "אחרי מות שני בני אהרן" יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל "כי בענן אראה על הכפורת" הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה מאי תלמודא אמר רבא אמר קרא "כי בענן אראה" ועדיין לא נראה, ואלא מ"ט איענשו? *כדתניא ר"א אומר לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן מאי דרוש "ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח" אע"פ *שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט: יצא ובא לו דרך כניסתו: מנא הני מילי? א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן אמר קרא "ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלם" וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים? אלא מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון מה ביאתו מירושלים לגבעון פניו כלפי במה כדרך ביאתו אף יציאתו מגבעון לירושלים פניו כלפי במה כדרך ביאתו, וכן כהנים בעבודתן, ולוים בדוכנן, וישראל במעמדן: כשהן נפטרין לא היו מחזירין פניהן והולכין אלא מצדדין פניהן והולכין וכן תלמיד הנפטר מרבו לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך כי הא דר' אלעזר כד הוה מיפטר מיניה דר' יוחנן כד הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה גחין קאי ר' אלעזר אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה וכד הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה קא אזיל לאחוריה עד דמכסי מיניה דרבי יוחנן, רבא כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד *דמנגפן כרעיה ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא

אמרו

שלא תתחיל מפניך. לצבור ולילך לנחת: **שמא תכוה.** שהקטורת שנצברת לצדך בוערת תמיד וזועף המתפשט והולך לכאן נכוה בתימור העולה: **כי בענן.** אל יבא כי אם בענן של עשן הקטורת: **מעלה עשן.** עשב שגורם לעשן לעלות זקוף כמקל: **ומנין שנותן בה וכו'.** לקמן פריך ל"ל הא נפקא ליה: **הא אם לא נתן וכו'.** הא למדנו מכאן שנאמר "ולא ימות" שאם לא נתן וכו': **או שחיסר.** דכתיב "הקטורת" שלימה ולא חסירה: **ותיפוק ליה.** דאי נמי לא כתב הכא "ולא ימות" מיחייב מיתה אקטורת חסירה דהשתא דעייל ביאה ריקנית שלא לצורך וכתיב "ואל יבא בכל עת... ולא ימות": **ששגג בביאה.** ריקנית אבל ידע שיש מיתה במקטיר קטורת חסירה ואין עונש מיתה על השוגג: **דעייל שתי הקטורות.** בביאה אחת: **קרא לקרא.** הא נפקא ליה מכי בענן: **עיקר.** שורש: **והא איפכא תניא.** שהשורש יפה מן העלין: **לשמי קורה.** לשון שמים: **ממשמש בכתלים.** כן דרך העשן כשאינו יכול לעלות כנגדו מתפשט למעלה תמיד עד שמתמלא חלל הבית למעלה מכותל לכותל וכשאין לו עוד מקום ממשמש ויורד אל הכתלים: **האי מוכן יעשה לאהל מועד השוכן אתם נפקא.** אל מקום שיהא שכני אתם יעשו כן: **חד לעונש וחד לאזהרה.** "ואל יבא...כי בענן" אזהרה "וכסה" ענן "ולא ימות" זה עונש ואינו "לא ימות" דאל יבא "לאו אחסרון ענן כתיב אלא אביאה ריקנית: **תניא ר' אליעזר אומר.** "וכסה... ולא ימות" זה עונש מעלה עשן: **יכול יהו שניהן אמורים קודם מיתת בני אהרן.** ונאמר שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתו: **ועדיין לא נראה.** "אראה" משמע לעתיד אלמא כשנאמר מקרא זה עדיין לא נראה ואי לאחר מיתתן כבר נראה בו ביום שנאמר "ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד ה' אל כל העם" (ויקרא ט): **מצוה להביא מן ההדיוט.** ואע"פ שהורו כראוי נענשו שלא נטלו רשות: **הבמה אשר בגבעון ירושלים.** היה לו ליכתוב מירושלים אל מן הבמה אשר בגבעון לירושלים בגבעון היתה קדושה שם מזבח שעשה משה והיה הולך ומקריב שם: **מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון.** והכי משמע קרא ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון דרך הליכתו וכן לירושלים בשובו מגבעון היתה כביאה דהשתא: **וישראל במעמדם.** העומדים בעזרה במקום כל ישראל על קרבן התמיד דכתיב "תשמרו להקריב לי" (במדבר כח) היו עומדים ומשמרים על קרבנכם: **עד דמכסי מיניה ר' יוחנן.** שאין ר' אלעזר רואהו (א): **מיניה דר' יוחנן.** שאין ר' יוחנן רואהו, מחזיר פניו:

שלא תתחיל מפניך שמא תכוה. לא ידענא מאי קאמר מסתברא כמאן דאמר מדתניא הכא כוותיה דילמא הא ברייתא *איהו נמי תני לה כמו ההיא דלעיל ואי מייתי ראיה מן הטעם המפורש בה שלא תכוה והכי קא מסתברא כמאן דאמר בלא ברייתא נמי הוי מצי למימר האי טעמא וכיוצא דמהאי טעמא מסתברא כוותיה ושמא י"ל דאי לאו ברייתא לא הוה אמרינן אותה סברא למיחש לשעה קלה כל כך שמא יכוה אי נמי י"ל הנך תרי ברייתות דמייתי מעיקרא לא מיתני בי רבי חייא ורבי אושעיא ומייתי מהא דמיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא: **חד** למצוה וחד לעכב. תימה לי מאי איצטריך קרא לעכב הא חוקה כתיב בפרשה וי"ל דחוקה לא קאי אלא איום הכפורים אבל קטורת דכל השנה איצטריך קרא לעכב ואין זה מעין התירוץ דמעיקרא קאמר לחד קרא ליום הכפורים וחד קרא לשאר ימות השנה והשתא קאמר דתרוייהו בין ביוה"כ (ג) בין בשאר ימות השנה: **שהורו** הלכה בפני משה רבן. בת"כ איכא פלוגתא דתנאי טובא מ"ט איענש איכא מאן דאמר מסיני נטלו [ואית דאמרי מפני] שאמרו מתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננהיג את הדור וכו' ובפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נב.) נמי מייתי לה ואיכא מאן דאמר פרועי ראש היו ואיכא מ"ד שתויי יין היו ואיכא מאן דאמר מחוסרי בגדים היו:

וכי

[דברי תוס' הם תמוהים וכן הגיה התוי"ט בפ"ו מ"ג דהתמיד דבריהם בפליאה]

נא א מיי' פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה ז:

נב ב מיי' פ"ב מהלכות כלי המקדש הלכה ג
ג סמג עשין קסו:

נג ג ד ה ו מיי' פ"ה מהלכות עבודת יוה"כ הלכה כה:

נד ז מיי' פ"ב מהלכות תמידין הלכה א:

נה ח ט י מיי' פ"ז מהל' בית הבחירה הלכה ד:

נו כ ל מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ו טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף טז [רב אלפס קדושין פ"א דף רכא. [סי' תרי"ג] ועי' הגירסא בענין אחר הרא"ש שם סימן נג]

* * *

רבינו חננאל

כמ"ד צוברה לאוקי ממ"ד מפזרה. וכשמקטיר עומד אחוריו למזרח ופניו למערב וצובר הקטורת כלפי המערב שהוא פנים הבית ולפיכך א"ל הזהר אל תתחיל מלפניך שמא תכוה מן השלהבת העולה ומן העשן: ת"ר ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כלומר הבא אש לפני ה' ואח"כ תן עליה הקטורת. כי בענן אראה על הכפורת מלמד שנותן בקטורת סם שהוא מעלה עשן להוציא מלבן של צדוקים שנאמר כי בענן אראה על הכפרת מלמד שמתקן מבחוץ ומכניס כשהעשן עולה כולה ותריצנה הכי ונתן את הקטורת על האש לפני ה' כי בענן אראה על הכפורת אין לי אלא עיקר מעלה עשן כלומר השרש שהוא חזק שהוא מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לשמי קורה וכיון שהיה מגיע לשמי קורה היה ממשמש בכתלים ויורד עד שנתמלא הבית עשן שנא' וימלא הבית את הענן תנו' אין לי אלא עיקר מעלה עשן [עלה] מעלה עשן שחוקה מנ"ל ת"ל וכסה ענן הקטורת וגו' כלומר כיון שהיא שחוקה נתערבה ונתכסת ואסקה רב אשי הני תרי קראי חד למצוה וחד לעכב. רבא אמר כי בענן אראה על הכפורת לאזהרת. וכסה ענן הקטורת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות לעונש. ואי אפשר לומר כי שניהם נאמרו קודם מיתת בני אהרן דהא אחרי מות שני בני אהרן כתיב. אלא כי בענן אראה על הכפורת קודם מיתת בני אהרן דדייקינן אראה מכלל שעדיין לא נראה. וכסה ענן הקטורת אחר מיתתם. א"כ עדיין לא פירש העונש למה נענשו מפני שהורו הלכה לפני משה רבן. אע"פ שהאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. והא דאמר למעלה או שחיסר אחת מסממניה חייב מיתה ואקשינ' ותיפוק ליה דכיון דאינה עשויה כהלכתה כאילו אינה קטורת ונמצאת ביאתן בלא עבודה. וכתיב ואל יבא בכל עת אל הקודש ולא ימות. ופירק רב אשי כגון דעייל ב' קטורות אחת שלמה ואחת חסירה אביאה לא מחייב דהא עייל ליה שלמה. אהקטרה הוא מחייב דקא מקטיר חסירה: ירושלמי היה מהלך בין ב' פרוכות ודוחק באצילי ידיו כדי שלא ישרפו בארוכת. כיצד הוא עושה א"ר חנינא מניח את הכף בארץ וזורקה באויר וקולטה במתתה. שמואל אמר [illegible] *) בגודלו. ר' יוחנן אמר מערה מתוך הכף והיא מתמרה ועולה. ואח"כ היא פושה ויורדת. יצא ובא לו דרך כניסתו כר' יוסי כרם ר' מאיר אפי' בעי לא יכיל למה כדי שלא יתן אחוריו לקודש מנ"ל שנאמר ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים מקיש ביאת גבעון לביאת ירושלים מה ביאתו לגבעון פניו כלפי במה אף ביאתו לירושלים פניו כלפי במה וכן הכהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולם כשנפטרים לא היו מחזירים פניהם והולכים אלא מצדדים וכן תלמיד הנפטר מרבו אין מחזיר את פניו אלא מצדד והולך. כי הא דר' אלעזר כי הוה מיפטר מר' יוחנן אי הוה בעי ר' יוחנן לסגויי הוה נחין ר' אלעזר קאי אדוכתיה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה. ואי הוה בעי ר' אלעזר לסגויי הוה אזיל אחוריה עד דהוה מיכסי ר' יוחנן מיניה. רבא כד הוה מיפטר מרב יוסף הוה אזיל אחוריה אחוריה עד דהוו מנקפן

*) בירושלמי לפנינו הגי' גוררה ברגלו וגי' רבינו בגודלו וזהו הנכון.

תורה אור: ויקרא טז; שם; ישעיה ו; ויקרא ט; שם י; דה"ב א

[לעיל יט:] [כריתות ו.] [עי' תוס' לעיל מד. ד"ה בבילה] עירובין סג. לעיל כח: [גי' הערוך דהוה מינקפן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עד דהוה כו' רואהו הס"ד ואח"כ מה"ד עד דמיכסי מיניה דר' יוחנן: (ב) תוס' ד"ה חד כו' דתרוייהו בין ביוה"כ בין בשאר ימות השנה [illegible]

נושא
מח' צדוקים עם החכ' בהקטרת הקטורת

ויקרא טז:ב

ויקרא ט:כג

נושא
תוספת "מעלה עשן" לקטורת

מבנה
4 תשובות להסביר כפילות הפסוקים

"הכי קאמר"

נושא
1. מתי נאמרו הפסוקים של "מעלה עשן"
2. מפני מה מתו בני אהרן

נושא
יציאה דרך אחורנית "הוי" מתוך כבוד
1. מהמזבח ולמקדש
2. תלמיד מלפני רבו

מבנה
2 דוגמאות על תלמידים הנפטרים מרבם

תוספות ישנים

ותיפוק לי דקא מעייל ביאה ריקנית. דסבירא ליה להאי מקשה כרב אשי דאמר לקמן דאיכא עיכובא [אי נמי] לכולי עלמא ואפילו לרבא דאף על פי דלא נפקא ליה מהאי קרא נפיק ליה מקרא אחרינא [illegible] על מה ששנינו בפטום הקטורת והיא ברייתא שנויה בירושלמי חסר מכל סימן וסימן או שלא נתן לתוכה מעלה עשן או שחסרו חייב מיתה א"ר זעירא משום הכנסה יתירה מאי האי דאמר משום הכנסה יתירה אי מזיד על הביאה חייב על הביאה ואי דשגג בביאה אם מקטירה חייב על הקטרה שפסולה ואי אין מקטירה מאי עיכובא איכא ולומר רבי דהכנסה היא ביאה שנכנס להיכל בחנם כמו שעל בכניסתו משלו וחייב משום ביאה ריקנית. מ"ר. וה"ר מנחם פי' משום הכנסה יתירה כמו בהכנסה יתירה כלומר בהכנסה יתירה של יוה"כ שנכנס בה לפני ולפנים דבההיא דוקא כתיב בה מעלה עשן ואין נראה דבכל יום נמי הוה שם מעלה עשן ומהאי קרא ודאי ילפינן וא"כ חיוב מיתה נמי ילפינן מיניה ועוד דבירושלמי דמכילתין פרק טרף בקלפי קאמר א"ר זעירא עובר משום הכנסה יתירה אלמא לאו איום הכפורים קאי. ה"ר אלחנן. ועוד ק"ל לפי שכרתו שעובר [illegible] היה מעלה עשן אלא בכל יום הכפורים מאי האי דקאמר בסמוך יכול שניהם אמורים קודם מיתת בני אהרן ת"ל אחרי מות שני בני אהרן פי' שלא היו נענשים על מעלה עשן (שלא) שנצטוו ואי ס"ד שלא נצטוו [אלא ביוה"כ] והלא מתו בשמיני למלואים בניסן ויום הכפורים היה אחר כך ומה מפרש ר"א אלא ודאי הוא ס"ד [שנענשו] על מעלה עשן שלא שמו בקטורת חוץ ועל זה הוא מפרש שהעונש נכתב אחרי מותם. הג"ה: שנאמר והבית ימלא עשן. אין זה אלא דמיון בעלמא דקרא גבי שרפים כתיב ולא גבי קטורת:

האי מוכן יעשה לאהל מועד נפקא. לעיל (דף מד.) לא שייך לאקשויי הכי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד אין לי אלא אהל מועד שבמדבר כו' דהכא לא איירי אלא בהזאות והקטרות ועוד דוכן יעשה משמע עשיה אבל לא יהיה אינו לא יעשה אלא [שלא] יכנס אחר עמו: וחד לעכב. ואע"ג דכתיב עיכובא במה שנעשה בבגדי לבן בפנים לכולי עלמא הכא לא שייך למימר הכי שתיקון הקטורת אין חובה עליו לעשותו בו ביום אלא מאתמול וכן משמע לקמן בריש שני שעירי דלא מפקינן עיכובא למה שצריך שיהו שניהן בזין ולקיחתן כאחד: ונתנו בני אהרן הכהן אש. ואע"ג דמוקמי ליה לעיל גבי הצתת האליתא במזבח החיצון מ"מ ה"ה דבכל מקום מצוה להביא מן ההדיוט: אע"פ שהאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. הקשה ה"ר א) אלעזר והלא קטורת היה על המזבח הפנימי ואש שמים על מזבח החיצון הוא דהוה אבל על מזבח הפנימי לא היה שם אלא מן הגחלים של מזבח החיצון וא"ל רבי כי קטורת נתמן היה שעשו על מזבח החיצון כדאמרינן במדרש בתחילי ייני עם חנכי בקטורת נשיאים שהיה על מזבח החיצון עם שאר קרבנות בשביל חינוך של ישראל ומהאי טעמא נמי לא תיקשי למה היו שם שתי מחתות לקטורת ובמחתה הקריבוה יותר משאר קטורת שבכל יום שהיה על גב מזבח הפנימי דאיכא למימר דהוראת שעה היתה להניח בשתי מחתות ולהקריב במחתה בשביל שהיה על מזבח החיצון מיהו איכא תנא דאמר ב) בפ"ב שבפנים מתו ואם כן הלכו להקטיר בפנים ופליגא אהך דהכא כי אש של שמים לא היה שם ומיהו הא ודאי הוראת שעה היתה במה שהיה צריך עוד מחתה:

א) נ"ל אלחנן: ב) נ"ל בת"כ:

מאי